

Քաղաքականության համառոտագիր

Պետական պարտքի կառավարումը Հայաստանում: Քաղաքական որոշումները և դրանց հետևանքները¹:

Հեղինակ: Արտակ Քյուրումյան

Սույն հետազոտության շրջանակներում պետական պարտքի կառավարման բնագավառում միջազգային փորձի և առկա հրապարակումների լույսի ներքո ուսումնասիրվել են վերջին տարիներին ՀՀ պետական պարտքի հետ կապված զարգացումները, բացահայտվել են պետական պարտքի ներգրավման որոշումների հետ կապված խնդիրները: Նախկինում կատարած սխալներից հետագայում խուսափելու նպատակով ներկայացվել են պարտքի կառավարման համակարգը բարելավելուն նպատակաուղղված առաջարկություններ:

Մեթոդաբանություն Հայաստանում դեռևս չունենք պետական պարտքի կառավարման վերաբերյալ բավականաչափ երկար թվային շարքեր, որոնց օգնությամբ կարելի է քանակական վերլուծություններ կատարել: Նման պայմաններում ավելի նպատակահարմար է կատարել այս կարճ ժամանակահատվածում կուտակված տվյալների և իրադարձությունների որակական վերլուծություն և պետական պարտքի կառավարման ռազմավարության և քաղաքականության վերաբերյալ առաջարկություններ ներկայացնել այդ վերլուծությունների վրա հիմնվելով:

Հիմնական արդյունքներ:

Վերջին տարիներին ՀՀ պետական պարտքը կտրուկ ավելացել է 2008թ. վերջում 584.6 միլիարդ դրամից 2013թ. վերջում հասնելով 1861.3 միլիարդ ՀՀ դրամի: ՀՀ կառավարությունը պնդում է, որ պետական պարտքը կայուն է և մտահոգության պատճառ չի կարող հանդիսանալ:

Պետական պարտքի կայունության գնահատման սովորական ցուցանիշները կարող են ճիշտ չգնահատել պարտքային բեռը, զգալի տարբերություններ գոյություն ունեն ՀՀ կառավարության ռազմավարական և մարտավարական փաստաթղթերում նշված

¹ Հետազոտությունը կատարվել է 2013թ հոկտեմբեր - 2014թ. մարտ ժամանակահատվածում: Հետազոտության վերջնական տարբերակը կիմբագրվի և կհրապարակվի 2013թ մայիսին (պետական բյուջեի կատարման վերաբերյալ հաշվետվության հրապարակումից հետո, որպեսզի ներառի 2013թ վերջնական տվյալները)

նպատակների և առանձին տարիներին ընդունված որոշումների միջև, կտրուկ ավելացել են պետական պարտքի դիմաց վճարվող տոկոսների (2008թ 11 միլիարդ դրամից 2013թ հասնելով 46.5 միլիարդ դրամի) և արտաքին պարտքի գծով մայր գումարիների (2005-2008թթ. տարեկան 15-16 միլիոն ԱՄՆ դոլարից 2013թ. արդեն գերազանցել է 124 միլիոն ԱՄՆ դոլարը) մեծությունը, կառավարությունը մեծ ծավալներով պարտք է ներգրավում այն պայմաններում, երբ գանձապետական միասնական հաշվում առկա են մի քանի տասնյակ միլիարդ, իսկ որոշ տարիների նաև հարյուրդ միլիարդ և ավելի դրամ, պետական պարտք ներգրավելու իրավունք ունեն մի շարք պետական մարմիններ և պաշտոնյաներ, ներքին շուկայից միջոցներ ներգրավելու արդյունքում դուրսմղման էֆֆեկտ չի արձանագրվում:

Առաջարկություններ

Պարտք ներգրավելու իրավասությունը

- *Պետական պարտք ներգրավելու բացառիկ իրավունքը օրենսդրորեն վերապահել ֆինանսների նախարարին:*
- *Յուրաքանչյուր տարվա պետական բյուջեի հետ միասին Ազգային ժողովը պետք է նաև հաստատի պետական պարտքի պայուսակի նպատակային ցուցանիշները (պարտքի առավելագույն մեծությունը, նպատակային ժամկետայնությունները, արժույթային նպատակային կառուցվածքը, ֆիքսված և լողացող տոկոսադրույքով պարտքերի նպատակային կառուցվածքը, եկամտաբերության նպատակային ցուցանիշները, այլ ցուցանիշներ²), որը պետք է հիմնվի կարիքների գնահատման վերլուծության վրա և ֆինանսների նախարարին ազատություն տա պարտքեր ներգրավել տարվա ընթացքում:*

Պարտք ներգրավելու նպատակներ

- *Միջոցների ներգրավման յուրաքանչյուր գործարքի ժամանակ համապատասխան փաստաթղթերում նշել պետական պարտքի ներգրավման նպատակը:*
- *Պետական պարտքի ներգրավման նպատակների թվում նշել նաև կոնկրետ ներդրումային ծրագրերի ֆինանսավորման համար միջոցներ ներգրավելու հնարավորության մասին:*
- *Օրենսդրորեն կանոնակարգել պետական բյուջեից վարկերի տրամադրման գործընթացը:*

² Եթե պետական պարտքի առավելագույն մեծությունը պետք է լինի բացարձակ մեծություն և սահմանի առավելագույն վերին շեմը, ապա մնացած նպատակային ցուցանիշները կարող են սահմանվել միջակայքերի տեսքով, օրինակ՝ արտարժույթային և դրամային պարտքերի հարաբերակցությունը 75/25 +/-3 տոկոս:

- *Օրենսդրորեն սահմանել, որ որպես պարտք ներգրաված միջոցների ծավալը չի կարող գերազանցել պետության կողմից կատարվող ներդրումային ծրագրերի ֆինանսավորման համար անհրաժեշտ ծավալը:*

Ազգային արժույթով գնանշված պարտքի տեսակարար կշռի ավելացումը պետական պարտքի կառուցվածքում

- *Նվազեցնել պետական պարտքի կառուցվածքում արտարժույթով գնանշված պետական պարտքի տեսակարար կշիռը: Եթե նախկինում սա սահմանվում էր որպես պետական պարտքի կառավարման բնագավառում կառավարության նպատակներից մեկը, ապա վերջին տարիներին կառավարության կողմից այս հարցում փոփոխված քաղաքականությունը և միջազգային ֆինանսական շուկաներից արտարժույթով գնանշված պարտքերի մեծածավալ ներգրավումները կարող են վտանգել պետական ֆինանսական համակարգի կայունությունը:*

Պետական պարտքի կայունությունը

- *Նվազեցնել ՀՀ պետական պարտքի մեծությունը, առաջին հերթին արտաքին աղբյուրներից ներգրավվող արտարժույթային պարտքերի ծավալների նվազեցման հաշվին:*

Պետական պարտքի կառավարման բնագավառում քաղաքական որոշումները այդ որոշումների կատարումից տարանջատելու անհրաժեշտությունը

- Պետական ծրագրերի ֆինանսավորման համար անհրաժեշտ վարկային միջոցների ներգրավումից առաջ խորհրդարան ներկայացնել կարիքների գնահատման վերլուծություններ, ներկայացնելով նաև ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ կառավարչական կարողությունների առկայության վերաբերյալ վերլուծություն:
- Քննարկել պետական պարտքի կառավարման գործառույթը քաղաքական ազդեցությունից պաշտպանելու նպատակով անհրաժեշտ օրենսդրական և կառուցվածքային փոփոխություններ կատարելու հարցը:
- Անհրաժեշտ է մինչև տարբեր ոլորտներում ներդրումային և կարողությունների զարգացման նպատակով տարբեր աղբյուրներից միջոցների ներգրավման վերաբերյալ որոշումների կայացումը կատարվող կարիքների գնահատման վերլուծությունները դարձնել հանրային քննարկման առարկա, հանրությանը տեղեկատվություն տալով այն մասին, թե ինչքան միջոցներ են տվյալ ոլորտ ներգրավվել մինչև հիմա և ինչ արդյունքներ են դրանք ապահովել և ինչ արդյունքներ են ապահովելու նոր ներգրավվող միջոցներով:

- Լրացուցիչ հետազոտություններ են հարկավոր ՀՀ կառավարության կողմից պետական պարտքի հետ կապված որոշումների հետևողականությունը և որդեգրած ռազմավարությանը դրանց համապատասխանությունը պարզելու համար:

Սույն հետազոտությունը հնարավոր է դարձել Բաց հասարակություն հիմնադրամներ-Հայաստան ԲՀՀ –Հայաստան կազմակերպության աջակցությամբ ԲՀՀ- Հայաստանի՝ հանրային քաղաքականության հետազոտություն նախաձեռնության թիվ 18597 դրամաշնորհի շրջանակներում: Հետազոտության մեջ ներկայացված գաղափարները, մտքերը և փաստարկները ներկայացնում են հեղինակի կարծիքը և կարող են չհամընկնել ԲՀՀ-Հայաստան-ի կարծիքի հետ:

Սույն հետազոտության վերաբերյալ Ձեր հարցերը կարող եք հղել արտակ Բյուրումյանին՝ Contact for this policy էլ. փոստ՝ artak.kyurumyan@yahoo.com